

Nationalekonomi och kultur*

Kulturekonomi är ett nytt tillämpningsområde inom nationalekonomisk forskning. Abdul Khakee presenterar den internationella forskningen och pekar ut några viktiga områden för svensk kulturekonomisk forskning.

Trots att den svenska nationalekonomiska forskningen är mångsidig och har gjort internationellt framstående insatser i välfärdsteori och offentligt beslutsfattande, har ovanligt få svenska ekonomer arbetat med kulturekonomiska frågor.¹ Det kan finnas många orsaker till detta. En orsak är att nationalekonomi är ett sätt att se på världen utifrån de rationella handlingarnas logik. De kan därför finna det svårt att värdera aktiviteter såsom kultur som vid första anblicken inte tycks ha något att göra med ekonomiska ändamål. En annan orsak kan vara ett resultat av det svenska samhällets puritanska art. Många anser att kultur i huvudsak är inriktad på att ge ökade möjligheter till tidsfördriv och nöjen. I ett samhälle som betonar de produktiva aspekterna, kan ett engagemang i kulturella frågor bli bemött med en avsevärd skepticism. En tredje orsak kan ha att göra med storleken på de kulturella utgifterna. 1983 uppgick de to-

tala offentliga och privata kulturutgifter till cirka 23 miljarder kronor, vilket motsvarar 3.4 procent av BNP. Av denna summa är endast cirka 27 procent offentliga utgifter. De statliga utgifterna var 1.4 miljarder kronor 1983/84, vilket motsvarar ungefär 0.6 procent av statsbudgeten.²

Jag skall emellertid inte i denna artikel uppehålla mig vid de olika frågorna kring ekonomernas roll i den svenska kulturforskningen. Huvudsyftet med denna artikel är att presentera en översikt över en intressant specialisering inom nationalekonomin som benämns 'kulturekonomi'. Därtill skall jag koncentrera mig på de viktigare inläggen i ämnet och utesluta bokstavligen hundratals tidskriftsartiklar och andra inlägg inom detta fält.³

'Kulturekonomi' är ett relativt nytt ämne. Många ekonomer daterar ämnets tillkomst till 1966, när Baumol och Bowen publicerade sitt idéväckande arbete, *Performing Arts: The Economic*

* Artikeln är baserad på en studie av den offentliga beslutsprocessen och kommunernas utgifter för kulturutbudet i England och Sverige. Forskningen finansieras av HSFR samt Umeå universitet.

Docent ABDUL KHAKEE är forskare i kommunal ekonomi och samhällsplanering vid Umeå universitet. Han har skrivit en avhandling om kommunal planering.

¹ Ordet 'kultur' används i denna artikel för att avgränsa en rad aktiviteter inklusive skapandet och konsumtion av musik, drama, målning, konstverk, poesi, litteratur, dans, osv. För en närmare diskussion av detta begrepp se Prop 1974:28. I denna artikel används i viss utsträckning 'konstarterna' och 'kultur' växelvis.

² Kommunerna, staten och kulturpolitiken [1984], s 104-115.

³ En stor del av denna litteratur tar upp problemen med de utövande och visuella konstarterna (opera, balett, modern dans, konserter, teater, muséer och gallerier). Under de senaste åren har ett ökat antal arbeten gjorts om ekonomiska förhållanden i massmedia, filmindustrin, litteratur och naturligtvis jazz och popmusik.

*Dilemma.*⁴ Före detta datum hade få ekonomer uppmärksammat kulturella frågeställningar, med undantag av John Stuart Mill, Thorstein Veblen och John Maynard Keynes som gjorde några viktiga inlägg i de filosofiska frågorna kring förhållandet mellan regeringen och privata sektorn vad gäller stödet av kultur.⁵

Nutida idéer om kulturekonomi

Baumols och Bowens bok ger den första genomgripande analysen av det finansiella tillståndet hos de utövande konstarterna i Nordamerika och Storbritannien samt referenser till andra länder i Väst-europa. Med hjälp av detaljerade analyser av de utövande konstarnas ekonomiska tillstånd och teknologi, visar Baumol och Bowen att dessa konstarter tillsammans med en mångfald samhällsliga tjänster undergår och kommer att undergå ett mönster av ökade kostnader som stadigt och kumulativt överträffar inflationstakten. Deras huvudtes är att roten till kostnadstrycket som de är utsatta för är deras teknologiska art. Teknologin hos scenframträdande lämnar lite utrymme för arbetsbesparande innovationer då slutprodukten är utövarens arbete.⁶ Författarna visar också att inkomstgapet (skillnaden mellan utgifter och inkomster) hos de utövande konstarterna har stadigt och kommer stadigt att utvidgas.

Utifrån dessa premisser om sårbarheten hos de utövande konstarterna, diskuteras Baumol och Bowen argumenten för offentliga ingripanden. De framlägger följande argument för offentligt stöd av kulturen: (1) Det skulle ge de av samhällets medlemmar som har förnekats möjligheten att lära sig uppskatta kultur en chans att ta del av den. (2) Det befrämjar utbildningen av minderåriga hos vilka intresset för kultur väcks av erfarenheter vid tidig ålder. (3) Kultur kan karaktäriseras som 'semikollektiva varor'. Baumol och Bowen [1966] identifierar fyra typer av fördelar som kultur förlänar samhället

som helhet, förutom den direkta nyttan den ger dem som bevisar uppvisningar: (1) Den prestige som ges en nation. (2) Den nytta som tillgången på kulturella aktiviteter förlänar affärlivet i omgivningen och turismen på nationell nivå. (3) Det sociala bidraget till framtida generationer. Konstnärliga traditioner som en gång förstörts, skulle för att bli återupplivade kräva enorma insatser. (4) Utbildningsfördelar, då undervisning i konstarnas lägger grund för det goda samhället.⁷

Baumol och Bowen nöjer sig inte med att presentera argument för offentligt stöd till kulturen. De beaktar också alternativa metoder för att reducera de utövande konstarnas inkomstgap. Privata bidrag till kulturen från förmögna personer, fonder och privata företag kan inte täcka mer än en liten del av det ekonomiska stöd som kulturen behöver. Reglering av biljettpriser har begränsad betydelse i detta sammanhang. Förutom en ovilja att på moralisk grundval höja priserna, är efterfrågan på biljetter inte helt opåverkad av prispförändringar. Det finns två andra faktorer som begränsar möjligheterna till prisökningar, nämligen det konkurrerande trycket på de utövande konstarnas från exempelvis grammofonskivorna och televisionen och det faktum att de supplementära utgifterna för publiken – transport, restaurangbesök och barnvakt – fortsätter att öka och utgör nu halva kostnaden av ett föreställningsbesök av något slag. Baumol och Bowen hävdar därför

⁴ Jämför Throsby [1982], s 1–15.

⁵ Förutom sina teoretiska inlägg gav Keynes väsentliga praktiska bidrag till utvecklingen av kulturen i England som den första ordföranden i The Arts Council of Great Britain. Se deras publikation *The Glory of the Garden* [1984].

⁶ Fenomenet med de oundvikliga kostnadsökningarna i produktionen av vissa arbetskraftsintensiva servicenäringar, inom vilka de tekniska framstegen inte kan öka produktiviteten, har senare kommit att kallas 'Baumols sjukdom'. Se speciellt Baumol och Bowen [1966], s 291–302 och Baumol och Oates [1972].

⁷ A. a., s 369–386.

att problemet med inkomstgapet är tillräckligt allvarligt för att de utövande konstarnas skall finansieras från andra källor än biljettförsäljning och privata donationer.

Dominans av välfärdsteoretiska argument för offentligt stöd

De välfärdsteoretiska argument för offentligt stöd som framlades av Baumol och Bowen, framfördes med ännu större tydlighet tre år senare av Peacock [1969] i hans ofta citerade papper, "Welfare Economics and Public Subsidies to the Arts". Medan han accepterar doktrinen om konsumentöveränthetens operationella betydelse i policyfrågor, är Peacock ganska oroad för de snäva argumenten för externa effekter enligt Paretos välfärdspostulat som har dominerat den ekonomiska diskussionen i utformningen av statlig utgiftspolitik. Han argumenterar för en utvidgning av valmöjligheterna hos konsumenterna av kultur genom en påverkan av deras preferensfunktioner via utbildning i kulturella ämnen, medan paretoanska analyser antar att preferensfunktionerna förblir fixa.

Scitovsky [1976] hävdar att de vanliga argumenten för statligt stöd inte är tillräckliga för kultur. Den är inte en kollektiv vara som kan göras mindre kostsam eller tillhandahållas mer effektivt av staten. Subventioner av den är inte ett lämpligt sätt att dämpa inkomstskillnader, inte heller kan de rättfärdiggöras för att de skyddar framtida generationers intressen. Det enda hållbara argumentet för statligt stöd till kulturen är, enligt Scitovsky, att det är ett sätt att utbilda allmänheten och för att allmänheten skall få nytta av en mer bildad smak för kultur. Han styrker detta argument genom att utvidga den konventionella konsumtionsteorin till att omfatta tre kategorier av mänsklig tillfredsställelse: personligt välbefinnande (biologiska behov och begär), socialt välbefinnande (arbete, medborgerliga akti-

viteter, etc) och stimulering (alla källor av intresse, underhållning och spänning). Scitovsky påstår att det inte finns något som säger att en konkurrerande marknad kommer att få till stånd en optimal nivå av utgifter i förfiningen av smak. Beslutet att uppmuntra vissa smakinriktningar och motverka andra, måste vara ett kollektivt beslut om allmän utbildning, och om detta är 'kulturell förmyndarmentalitet', så må det vara så.⁸

1970-talet bevitnade en enorm ökning av antalet arbeten inom kulturekonomins område. Detta berodde delvis på det allmänna erkännandet av det ökade ekonomiska trycket på kulturen och delvis på subtila förändringar i några ekonomers tankar om kulturens relativa bidrag till välståndet i rika länder.⁹ Under denna period inträffade en viktig händelse, vilken har spelat en avgörande roll för främjandet av kulturekonomi, nämligen bildandet av Association for Cultural Economics (ACE) 1973 och den påföljande publiceringen av den halvårliga *Journal of Cultural Economics* (från 1976).¹⁰

Majoriteten av de artiklar i kulturekonomi som publicerats i *Journal of Cultural Economics* följer i Baumols och Bowens fotspår och de kan mycket grovt uppdelas i tre områden: (1) ekonomiska analyser av olika kulturorganisationers särdrag i fråga om utbud och efterfrågan samt samband med andra sektorer i samhället, (2) analyser av argument för offentligt stöd,

⁸ Scitovsky [1983], s 15-25. Nästan två årtionden tidigare uttrycktes liknande idéer av Robbins som bekvämlade att marknadsmekanismerna, även om de var användbara för att sörja för behov och tillfredsställelse, kunde uttrycka de nödvändiga beståndsdelarna i det goda samhället. Se Robbins [1963].

⁹ Blaug [1976], s 13-22.

¹⁰ ACE och tidskriften har en institutionell anslutning till Culture and Leisure Studies Program vid Centre for Urban Studies, University of Akron. Intresserade läsare kan ansöka om professionellt medlemskap, vilket inkluderar en prenumeration på tidskriften, till Association for Cultural Economics, Department of Urban Studies, The University of Akron, Akron, Ohio 44325. Gällande pris på fakultets- och professionellt medlemskap är \$ 15 per år.

effektiviteten av olika nivåer och typer av stöd samt (3) analyser av resursallokeringsbeslut i fråga om olika kulturella ändamål. Om man skall karaktärisera inläggen under denna period, kan man säga att de hade en stark välfärdsteoretisk inriktning.

Växande otillfredsställelse med normativa ansatser

Vid slutet av 1970-talet ökade kritiken mot kulturekonomernas överväldigande intresse för den normativa teorin för offentliga subventioner. Denna kritik drog fram ett stort antal motsägelser och problem i motiveringarna för offentligt stöd och påvisade att bristen på kvantitativa analyser gjorde det omöjligt att besvara frågor om hur stora de offentliga subventionerna skulle vara och till vilka konstnärliga institutioner de skulle gå. Kritiken ifrågasatte också några av Baumols och Bowens hypoteser om inkomstgapet. Netzers bok, *The Subsidized Muse*, som analyserar offentligt stöd till konst i För-enta Staterna och skrifterna från den första internationella konferensen i kulturekonomi som hölls i Edinburgh 1979, innehåller viktiga inlägg om det växande missnöjet med den normativa teoretiska ansatsen.¹¹

Med undantag av några få konstnärliga varor (som radio- och TV-sändningar och stora konstverk t ex väggmålningar och monumentala skulpturer), uppfyller inte en majoritet av dem kriterierna för kollektiva varor. Varken icke-uteslutningsprincipen eller "the jointness of supply"-kriteriet kan tillämpas på konstverken. Några ekonomer t ex McCain [1980] framhäver en annan typ av misslyckanden på konstmarknaden – informationsbrist – istället för att framhäva karaktäristika för kollektiva varor. Uppskattning av ett konstverk kräver information som framgår av sammanhanget. Då marknaden för konstverk lider av informationsbrist, krävs viss förmedlande intervention för

att korrigera ofullkomligheter i konstverks produktion.

Inkomstfördelningsargumenten har kritiserats då ett stort antal publikundersökningar visat att publiken till största delen utgörs av välbärgade personer. En stor del av de medel som spenderas för att uppnå målet om större tillgänglighet av kultur, leder dessutom kulturen till en publik som inte alls är fattig. Diskussionerna kring detta har fått ett antal ekonomer att föreslå, att större ansträngningar borde göras för att direkt subventionera publiken istället för institutioner och/eller att föra en stor del av ökningen i stöden av kultur in i utbildningsväsendet.¹²

Blaug sammanfattade denna missbelåtenhet med den normativa ansatsen i en efterskrift till konferensen i Edinburgh med följande ord: "... det är svårt att förstå (eller rättare sagt, det är allt för lätt att förstå) varför ekonomer insisterar på att analysera argumenten för offentliga subventioner av kultur i vad som är, när allt kommer omkring, välfärdsekonomens smala ram. Public choice-skolan och Downs och Niskanens arbeten om politikernas och byråkraternas beteende har väl ändå lärt oss vid det här laget, att det finns en enorm skillnad mellan en positiv beskrivning av vad en regering faktiskt gör och en normativ föreskrift om vad den borde göra. Jag tror att vi har drivit den normativa hästen till döds och även här måste det sägas att det finns mer i den logiska grunden för statligt handlande än i Paretos självförnekande förordningar, och det är dags att ta itu med problemet att kontrollera statens gärningar och misslyckanden i dess strävan att uppnå vissa uttalade handlingsprogram för kulturen."¹³

¹¹ Netzer [1978] särskilt kapitel 2, 5 och 6 samt Hendon et al. [1980], s 19–96.

¹² Vissa ekonomer havdar att det enda giltiga argumentet för offentligt stöd till kulturella institutioner är om de senare bidrar till ekonomisk och social utveckling för både nationen och det lokala samhället. Se särskilt Vaughan [1977], s 85–95.

¹³ Blaug i Hendon et al. [1980], s 361–363.

Under samma period blev Baumols och Bowens idéväckande arbete, som hade inspirerat så mycket av den efterföljande forskningen inom kulturekonomi, utsatt för ökad kritik. Baumols och Bowens hypoteser om inkomstgapet ifrågasattes på flera punkter. Empiriska studier visade att produktiviteten i konstarterna inte är helt stillastående, delvis till följd av ny teknologi och delvis till följd av ett mer effektivt bruk av existerande teknologi. Inkomstgap är därtill inte bara ett resultat av produktivitetsskillnader, utan beror också på andra orsaker som organisation, konstformer, etc. Baumol och Bowen bortsåg från möjligheten av kostnadsminskningar genom organisations- och andra reformer. Deras modell gav inte någon insikt i hur en kulturorganisation väljer bland alternativa utgiftsmönster och hur avvägningen skulle göras mellan främjandet av kvalitet och bred distribution av kulturella tjänster. Kort sagt, även om kultur likt många andra tjänster har problem med inkomstgap, skulle rimliga förändringar i de subventionerade kulturorganisationernas skötsel minska behovet av offentlig stöd.

Nya ansatser i kulturekonomi

Kulturekonomisk litteratur på 80-talet visar åtminstone tre nya ansatser: (a) positiv public choice-ansats, (b) normativ public choice-ansats med speciell betoning på empirisk efterfrågeanalys och (c) institutionalistisk analys med betoning på det invecklade samspelet mellan kulturell och socioekonomisk utveckling.¹⁴

Vad angår den positiva public choice-ansatsen, har flera empiriska studier utförts för att förklara offentliga utgifter för kultur, inte bara uttryckt i sådana faktorer som urbanisering, befolkningsstorlek och täthet och andra socioekonomiska variabler utan också i prisvariabler och inkomst, skatter och andra kännetecken för medianväljare. Dessa studier visar att of-

fentliga utlägg i tätbefolkade områden har mer att göra med fördelarna för gruppen av medianväljare än med en önskan att fånga kollektivets nytta.¹⁵

En annan typ av positiva public choice-studier av utgifter på kultur baseras på antagandet att icke-uteslutningsprincipen och/eller "the jointness of supply"-kriteriet inte gäller för kultur som ofta kan karaktäriseras som en lokalt kollektiv vara. I sådana fall kan individer uttrycka sina preferenser via inträdes- eller utträdesbeslut. Genom att "rösta med fötterna", kan människor visa sina preferenser för olika kulturella aktiviteter och flytta in i det lokala samhälle som ger den mest åtråvärda proportionen av dessa varor.¹⁶ Hittills har inte något praktiskt sätt att testa denna hypotes utvecklats.

Den normativa public choice-ansatsen betonar problemet med att man inte kan mäta den kollektiva efterfrågan tillräckligt precist. I förlängningen av detta problem finns frågorna om att kunna bestämma hur mycket av de kulturella aktiviteterna som skall betraktas som en kollektiv vara, och 'produktiviteten' hos statligt stöd i skapandet av denna produktion.

De flesta metoder för att beräkna kollektiva varors efterfrågeförhållanden har varit hypotetiska och hänvisade till laboratorietester. En praktisk metod för att mäta efterfrågan på kollektiva varor har utvecklats av Peter Bohm [1984]. Hans intervallmetod begagnar sig av efterfrågemätningar bland två stickprov som får frågor och information som är så utformade att de ger det ena stickprovet incitament till att övervärdera individuell betalnings-

¹⁴ Dessa tre ansatser kan studeras i ett antal inlägg i *Journal of Cultural Economics* och i *Proceedings of the Second and the Third International Conference on Cultural Economics*.

¹⁵ Schneider & Pommerehne [1983], s 53-63, Withers [1979], s 53-61 samt Seaman [1981], 335-340.

¹⁶ Kan de välutbildade och höginkomsttagarnas flyttning in i de centrala områdena i Stockholm förklaras med Tiebouts modell "voting-with-the-feet"? Se vidare Gramlich & Rubinfeld [1982], s 536-560.

vilja för den kollektiva varan i fråga, medan det andra stickprovet ges incitament till att undervärdera individuell betalningsvilja. Om medelvärdet på betalningsviljan för de två stickproven sammanfaller, finns det inte någon skev representation av preferenser. Om medelvärdena skiljer sig åt, då ligger det sanna svaret mellan de uppkomna gränserna. Ju smalare intervall, desto mer exakt är informationen.

Tillämpning av intervallmetoden visar att majoriteten av de undersökta människorna (1) är stolta över sitt lands konstnärliga prestationer, (2) tycker att kultur skall stödjas och att skolbarn skall utbildas i konstarterna samt (3) antyder att fördelarna går bortom faktiskt kulturdeltagande. I en australiensisk studie ligger betalningsviljan långt över de nuvarande offentliga utgifterna på kultur!¹⁷

Problemet med kulturell tillväxt har intresserat ett stort antal institutionalister som betraktar kultur och ekonomi som interdependenta och mer eller mindre simultant bestämda av varandra. En annan orsak till institutionalisternas intresse för kulturella spörsmål är de uppenbara svårigheterna med att tillämpa konventionella ekonomiska analyser i kulturfrågor.

De två stora intresseområdena i institutionell kulturekonomi är (1) kreativitet i kulturen och dess förhållanden till ekonomiska processer och (2) interrelationer mellan konstnärliga villkor och samhällsliga dynamiska krafter.¹⁸

Enligt institutionella ekonomer har kulturen en viktig roll i överföringen av information till individer och i skapandet av ny information. I och med att samhället blir alltmer informationsintensivt, ökar kulturens betydelse för långsiktiga ekonomiska beslut. Institutionella ekonomer betonar kulturens potentiella betydelse för kreativitet inom samhällsekonomiska beslutsprocesser. Detta är något som länge varit känt men som man inte uttryckligen tagit hänsyn till. I detta sammanhang förespråkar institutionalisterna

av utbildningsskäl kultursubventioner och ifrågasätter både marknads- och väljarsamstämmighet som ett utslag av vad som är socialt önskvärt.

Avslutande synpunkter

Föregående korta översikt visar att ekonomer inom en kort tidsperiod har börjat utveckla en mer systematisk syn på marknaden för kulturtjänster och därigenom inriktat den allmänna debatten på viktiga frågor. Det återstår många spännande och intressanta områden för både teoretisk och empirisk forskning, till exempel sambanden mellan kultursektorn och andra sektorer, de populära konstarternas ekonomi och, på en mer generell nivå, dimensionerna av kulturella handlingsprogram och dess samspel med ekonomisk politik.

Jag skall avsluta denna artikel med att utpeka tre områden inom vilka jag tror att svenska nationalekonomer kan göra viktiga insatser:

- (1) informationsteknologi och kulturpolitik,
- (2) disaggregerade studier på kommunal nivå, samt
- (3) frågor om sponsring.

Under de senaste åren har enorma förändringar skett inom området för masskommunikationer som en följd av utvecklingen av satelliter, kabel-TV, hemdatorer, etc. Marschen mot ett elektroniskt samhälle medför långtgående förändringar i sociala och kulturella mönster, fritidssysselsättning, konsumtionsbeteende osv. Ekonomerna spelar en viktig roll i utvärderingen av den nya teknikens sociala konsekvenser och i utformningen av en allmän social och ekonomisk ram för de nya medierna.¹⁹

¹⁷ Throsby & Withers [1983], s 37-52 och Throsby & Withers [1979], s 51-65.

¹⁸ Bouldings verk inkluderar några intressanta redogörelser av institutionalisternas synpunkter. Se Boulding [1978].

¹⁹ Se SOU 1984:65 för en utveckling av dessa konsekvenser.

De kommunala utläggerna på kultur är mycket stora – de utgör mer än 50 % av de totala offentliga utgifterna på kultur i Sverige. Trots det faktum att kommunala myndigheter spelar en sådan viktig roll i det kulturella livet, har det bedrivits lite forskning i den kommunala resursanvändningen för alternativa ändamål.²⁰

I motsats till USA har omfattningen av privata stödåtgärder till kulturen i Sverige varit mycket ringa, men deras betydelse ökar. Den amerikanska forskningen inom detta område har i huvudsak analyserat förhållandet mellan privata och offentliga bidrag till kulturen – det så kallade 'matchningsproblemet'.²¹ En viktig fråga är om privata bidrag reflekterar betalningsvilja och om de är uttryck för effektivitet hos kulturaktiviteterna i fråga. I förlängningen finns frågan om effektivitet och vinstgivande inkräkter på den konstnärliga friheten och samhällets långsiktiga mål för det kulturella livet.

Forskning i dessa och andra kulturella frågor utgör nya utmaningar och har potentiella implikationer för ekonomisk teori i allmänhet och för teorin för offentligt beslutsfattande i synnerhet.

²⁰ Se Shanahan, s 295–307 i Hendon et al. [1980] och Throsby [1982], s 1–13.

²¹ Se Seaman [1979], s 80–96. I den amerikanska litteraturen anföras fyra faktorer vara av betydelse för privata bidrag: (1) goda gärningar i form av gåvor, (2) särbehandling i form av inbjudan till privata visningar, etc, (3) effekten av nyttointerdependens genom vilken en individ ökar sin nytta för ökad kulturkonsumtion hos andra och som möjliggörs av privata stöd samt (4) skattefordelar. För en svensk diskussion i detta ämne, se Kulturpolitisk debatt 10.

Referenser

- Baumol, W.J. och Bowen, W.G. [1966], *Performing Arts. The Economic Dilemma*, The M.I.T. Press, Cambridge, Mass.
- Baumol, W.J. och Oates, W.E [1972], "Kostnadsjukan inom tjänstesektorn och levnadsstandarden", *Skandinaviska Enskilda Banken kvartalskrift* Nr 2.
- Blaug, M. (red.) [1976], *The Economics of the Arts*. Martin Robinson, London.
- Bohm, P. [1984], "Revealing demand for an actual public good", *Journal of Public Economics*, Vol. 24, Nr. 2.
- Boulding, K.E. [1978], *Ecodynamics: A New Theory of Societal Evolution*, Sage, Beverly Hills.
- Den statliga kulturpolitiken [1974], Stockholm. (Regeringens proposition 1974:28).
- Gramlich, E.M. och Rubinfeld, D.L. [1982], "Micro estimates of public spending demand functions and tests of the Tiebout and median-voter hypothesis", *Journal of Political Economy*, Vol. 90, Nr. 3.
- Hendon, W.S. et al. (red.) [1980], *Economic Policy for the Arts*. Abt Books, Cambridge, Mass.
- Kommunerna, staten och kulturpolitiken [1985], Stockholm. (Rapport från Kulturrådet, 1984:3).
- Kulturpolitisk debatt 10 [1983], *Näringslivet och kulturen*, Statens kulturråd, Stockholm.
- McCain, R.A. [1980], "Markets for works of arts and 'markets for lemons' " i *Hendon et al.*, a.a.
- Netzer, D. [1978], *The Subsidized Muse*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Peacock, A. [1969], "Welfare economics and public subsidies to the arts", *The Manchester School of Economic and Social Studies*, Vol. 37, Nr 4.
- Proceedings of the Second International Conference on Cultural Economics* [1983], Vol. 1–4, The University of Akron Press, Akron, Ohio.
- Proceeding of the Third International Conference on Cultural Economics* [1985], Vol. 1–3, The University of Akron Press, Akron, Ohio.
- Robbins, L.C. [1963], "Art and the state" i *Politics and Economics: Essays in Political Economy*, Robbins, L.C. (red.), MacMillan, London.
- Schneider, F & Pommerehne, W.W. [1983], "Private demand for public subsidies to the arts: a study in voting and expenditure theory" i *Economic Support for the Arts*, Vol. 2, Proceedings of the Second International Conference on Cultural Economics, a.a.
- Scitovsky, T. [1976], *The Joyless Economy: An Inquiry into Human Satisfaction and Consumer Dissatisfaction*, Oxford University Press, London.
- Scitovsky, T. [1983], "Subsidies for the arts: The economic argument" in Shanahan, J. et al. *Economic Support for the Arts*, Vol. 2, Proceedings of the Second International Conference on Cultural Economics, a.a.
- Seaman, B. [1979], "Economic models and support for the arts" i *Hendon et al.* a.a.
- Seaman, B. [1981], "Economic theory and the positive economics of arts funding", *American Economic Review, Papers and Proceedings*. Vol 71, May.
- Shanahan, J.L. [1980], "The arts and urban development" i *Hendon et al.*, a.a.

- SOU 1984:65. *Via satellit och kabel*. Betänkande av massmediekommittén, Liber, Stockholm.
- The Arts Council of Great Britain [1984], *The Glory of the Garden: The Development of the Arts in Great Britain*, London.
- Throsby, C.D. [1982], *Economics and the Arts: A Review of Seven Years*, Research Paper No. 245, School of Economic and Financial Studies, Macquarie University, Sydney.
- Throsby, C.D. & Withers, G.A. [1979], *The Economics of the Performing Arts*, St. Martin's Press, New York.
- Throsby, C.D. & Withers, G.A. [1983], "Measuring the demand for the arts as a public good" i *Economic Support for the Arts*, Vol. 2. Proceedings of the Second International Conference on Cultural Economics, a.a.
- Vaughan, R.J. [1977], "The use of subsidies in the production of cultural services", *Journal of Cultural Economics*, Vol. 1, Nr. 1.
- Withers, G. [1979], "Private demand for public subsidies: an econometric study of cultural support in Australia", *Journal of Cultural Economics*, Vol. 3, Nr. 1.